

ENESCU LA BĂLȚI

ENESCU IN BALTI

Aurelian DĂNILĂ,
doctor în studiul artelor,
Președintele Uniunii Teatrale din Moldova

În una din extraordinarele sale emisiuni la televiziunea română, regretatul muzicolog Iosif Sava spunea că o primă investigație a Domniei Sale în câteva biblioteci publice și arhive ale unor instituții muzicale din New-York, îl făcea să creadă că există vreo 4000 de cronică despre prezențele lui Enescu pe afișele și în viața muzicală americană, care n-au fost încă studiate și comentate de cercetători.

Mă gândisem atunci la câte lucruri nu se cunosc despre rolul pe care l-a jucat marele muzician în dezvoltarea culturii *basarabene* în anii interbelici, câte informații, cronică, mărturisiri stau încă în umbră, nedescoperite de cercetători. Și dacă unele cotidiane chișinăuiene din acele timpuri se mai pot găsi prin biblioteca Academiei Române, sau a Universității din Iași, apoi publicațiile din Bălți, Cahul, Soroca etc. reprezintă o mare raritate. Or anume din ziarele acelor vremuri aflăm multe lucruri noi, ce țin și de istoria culturii din spațiul pruto-nistean.

Preocupat vreme de mai mulți ani de istoria *Operei basarabene* (1918 - 1922), am fost mișcat când aflasem că anume George Enescu a contribuit, în cea mai mare măsură, la fundarea unui Teatru liric la Chișinău. (Voi aminti aici că în urma primelor concerte date la

Chișinău cu orchestra simfonică din Iași în 25, 28 și 29 martie 1918, marele muzician îl lasă pe violonistul Jean Bo-bescu să organizeze în capitala Basarabiei „un Teatru de operă cu o orchestră stabilă”. La 6 august a aceluiași an „Opera basarabeană” își începuse activitatea cu „Faust” de Ch. Gounod)

Întâlnirea cu spectatorul chișinăuien a produs o impresie adâncă asupra maestrului, ceea ce l-a făcut să declare că *„publicul basarabean a știut să aprecieze adevărata valoare a concertelor simfonice. Lumea de acolo este, în mare parte, cultă. De aceea este foarte răsfățată, iar noi i-am trimis lăutari, dansatori și artiști de operetă cu „Baba Hârca”, ceea ce i-a făcut pe frații noștri basarabeni să creadă că suntem mai înapoiți decât dînșii. Concertele noastre au făcut deci un mare contrast și au fost suficient de bine apreciate. Foarte multe părți au fost bisate și repetate”* (ziarul ieșean „Teatrul de mîine”, 1918, 15 aprilie) .

Enescu mai spune altui gazetar că este necesar să se înființeze la Chișinău un Conservator și o orchestră simfonică și că *„Basarabia este pentru noi un juvaier în toate privințele și datoria noastră este să ajutăm prin toate mijloacele trezirea poporului la viața culturală și artistică, căutînd simpatia fraților noștri moldoveni și făcîndu-le tot binele de care au fost pri-*

vați atîta vreme” (zia-rul chișinăuian „România de mîine”, 1918, 15 aprilie). „ Așa de mult am îndrăgît această țară – avea să mărturisească maestrul aceluiași ziar (29 martie) - încît o să vin în curînd iarăși pentru a da concerte la Bălți, la Soroca și oriunde m-ar chema cineva. Aș fi fericit dacă aș putea ajuta din venitul concertelor orice fel de binefacere”.

Maestrul se ține de cuvînt. Deja la 12 aprilie al anului amintit, sala „Modern” din Bălți îl găzduiește pe celebrul muzician. Nu avem informații vizavi de programul aceluia concert , însă din presa bălțeană din acele timpuri cunoaștem că „întreg beneficiul , (...) a fost depus de domnia sa pentru scopuri culturale și astfel au luat ființă: Casa de citire și Societatea culturală „George Enescu”, precum și foile de propagandă culturală „Glasul Moldovenesc” și „Unirea” - primele gazete românești ce-au apărut în localitate între anii 1918-1920”

(„Vremea”, 3. VI. 1923, Bălți). Amintim aici cîteva nume din cele ce au ajutat la înființarea Societății și a acelor gazete: Generalul Schină, comandant al Diviziei I-a Cavalerie, maiorii Pleniceanu și Grăinceanu, I. Petrescu-Podari și Ionescu-Secui, învățători-propagandiști, A. Crudu, fost prefect, Diomid Calîștru, fost deputat, Traian Critescu, publicist, colonel Bacaloglu, protopop Lungulescu ș. a. O perioadă mai îndelungată, președinte al Societății a fost primarul orașului dr. Em. Buzenchi. Societatea culturală și de binefacere *George Enescu* este înființată la Bălți la 15 august 1918, prin votarea statutului și alegerea unui comitet de conducere. La acele

20000 de lei, lăsați de Enescu în urma concertului său din aprilie, Generalul Schină, ajutat și de „alte suflete dornice pentru răspîndirea culturii naționale”, a mai adăugat aproximativ 50 mii. Săptămînalul „Glas Moldovenesc”, al cărui director era atunci I. Petrescu-Podari, publică „o lămurire cît mai deplină a rostului societății”: „1. Răspîndirea culturii românești mai întîi în județul Bălți și în celelalte județe înființînd filiale. 2. Opere de binefacere și anume ajutorarea orfanilor și a văduvelor, ce n-au primit ajutor de la stat sau pe cale particulară. În ceea ce privește realizarea primului punct, Societatea își propune următoarele: a) Înființarea de cursuri de limba, istoria, literatura și geografia țării românești; b) Fundarea de biblioteci populare cu cărți de literatură română; c) Susținerea de publicații românești, gazete, reviste etc; d) Înființarea și răspîndirea unei biblioteci de popularizare; e) Publicațiuni de tablouri istorice naționale și opere de artă națională; h) Înființarea de coruri bisericești și cîntece românești patriotice și populare; f) Înființarea și susținerea unui teatru românesc; g) Încurajarea industriei casnice și, în special, a portului românesc; j) Înființarea de localuri pentru educația sportivă a copiilor; l) Înființarea unei săli de lectură; m) Înființarea de școli de dansuri românești. ”După cum menționa ziarul, chiar în ziua nașterii maestrului („Cuget Moldovenesc”, 19.VIII, 1918) acesta era „în linii generale” cîmpul de activitate a Societății conduse de un comitet în fruntea căruia se afla „un om de valoare domnului General Ana-

stasiu, comandantul Diviziei a 9-a Infanterie, iar din comitet mai făcând parte un profesor bucovinean și doi învățători de peste Prut, unul avînd însărcinarea de Secretar al comitetului”.

Societatea „Enescu” de la Bălți își propunea o activitate pe măsura unui minister. Dacă nu mai mult. Astăzi însă spre marele nostru regret, nu cunoaștem aproape nimic despre acea Societate, autorul acestor rînduri mai avînd doar în arhiva sa o listă a membrilor comitetului de conducere a acelei organizații, care la 1930 se numea de acum *Societatea Culturală Națională „George Enescu”*. Iată cum arăta acel comitet: Marc Văluță, directorul liceului „I. Creangă” – președinte, Dr. Emilian Buzenchi, senator și Nicolae Palamaru, președintele asociației profesorilor secundari din Bălți, – vicepreședinți, Petru Stati – Secretar general, Mihail Certan – casier, Lelia Buzenchi, directoarea liceului „Domnița Ileana”, Grigore Trelea, președintele asociației învățătorilor din Bălți, Gheorghe Cârțu, directorul școlii normale și Mihail Horn – membri ai comitetului. Mai știm că la teatrul „Unirea” se organizau sistematic șezători artistice, la care participau *corul și echipa dramatică* a Societății.

La 2 februarie 1919, într-un local frumos, încăpător și bine încălzit, situat pe strada *Regele Ferdinand nr. 173*, se deschide *Biblioteca Societății culturale și de binefacere „George Enescu”*. Această importantă acțiune a fost posibilă datorită amabilității intendentului garnizoanei Bălți, maior Porumb, care a cedat una din camerele ocupate de intenđență. Presa timpului mai remarcă și bu-năvoința consil-

ierului agricol G. Săpunaru, care „în scopuri culturale a pus la dispoziția societății întreaga bibliotecă a SerVICIULUI agronomic al județului, (...) peste 300 de volume” („*Glas moldovenesc*”, 26.XII,1918). Și domnul director al justiției, I. Pelivan, de asemenea, trimise un număr impunător de cărți, aflăm din aceeași sursă.

La data deschiderii, Biblioteca avea aproape 1000 de volume (în afară de ziare și reviste). Erau cărți de literatură românească, de autori clasici, cărți de știință, istorie, cultură, filozofie...

La ceremonia de deschidere a Bibliotecii, un cor de ofițeri sub conducerea locotenentului Geleş, a cîntat Imnul Regal, iar directorul ziarului bălțean „Unirea”, Colonelul Bacaloglu a remarcat însemnătatea evenimentului, amintind că timp de 100 de ani cultura românească a fost oprită în Basarabia și că „ basarabeni cu dor de neamul și limba românească au acum prilejul de a o cunoaște și a se împărți din luminile ei” („Unirea”, 6.II.1919). Vorbise și Președintele *Societății „George Enescu”*, General Anastasiu, care a subliniat că „societatea are un scop moral și social, de a îmbrățișa toate producțiunile de artă și cultură românească și de a ajuta pe cei în suferință cari nu au nici un sprijin de alt undeva” (idem).

Anticipînd evenimentul, a doua zi de Crăciun 1918, „*Glas Moldovenesc*”, într-un articol consacrat deschiderii Bibliotecii menționa că „ față de raritatea cărților bune în timpul de față și de prețurile colosal de scumpe, cu care se poate obține nu numai o carte, dar chiar un ziar,

deschiderea bibliotecii Societății „George Enescu”, pe lângă rostul național cultural ce-l are de îndeplinit în acest oraș (Bălți, n.n.), satisface și o imperioasă necesitate sufletească care în ultimul timp începuse a fi chiar adânc simțită”.

A doua oară George Enescu a venit la Bălți la 25 mai 1923, când, acompaniat de talentatul pianist Nicolae Caravia, s-a produs într-un excepțional concert în teatrul „Unirea”. În ziua recitalului, marele maestru vizitase Biblioteca Societății ce-i purta numele, unde a lăsat mai multe volume de cărți, pentru care Președintele Societății dl. dr. Buzenschi i-a mulțumit călduros în numele orașenilor. Găzduit și de dl. St. Sadovici, președintele comisiei interimare a orașului, la ora nouă seara, într-o sală devenită mult prea neîncăpătoare, celebrul artist a fascinat publicul bălțean.

A doua zi, înainte de plecare, G. Enescu face cunoștință cu clasa de vioară a școlii de muzică din Bălți, unde în cartea pentru oaspeți scrie: „Sincerele mele felicitări Domnului profesor de violină Beno Echering pentru excepționala sa metoadă, justețea și ținuta elevilor săi demnă de laudă”.

George Enescu mai concertează la Bălți în 1927 (13 și 14 martie), 1932 (24 mai) și 1937, când la 24 noiembrie, la gara Pămînteni, celebrul compozitor și interpret a

fost întâmpinat cu ovații de intelectualitatea românească în frunte cu Mihail Cucer, primarul municipiului, care a depus toată stăruința să-l primească pe înaltul oaspete cum nu se poate mai bine. După concertul de la Teatrul Scala, maestrul a fost omagiat la Cercul militar de către Societatea „Enescu”, unde au rostit calde și emoționante cuvântări generalul Bengliu, comandant de divizie, prefectul județului Em. Cately, directorul liceului „Ion Creangă” și prim-vicepreședinte al Societății M. Vă-luță, Ioan Pascu, decanul biroului de avocați și alții. După cum mai menționa presa bălțeană, s-au evocat primii ani după unirea din 1918, când maestrul Enescu, sol genial al simțirii românești, realiza cucerirea sufletească a Basarabiei restituite, fiind chiar la Chișinău în acea memorabilă zi de 27 martie, când și-a contramandat concertul pentru a elibera sala, unde s-a sărbătorit istoricul eveniment.

Suntem siguri că mai devreme sau mai târziu, se va vorbi pe paginile ziarelor, ale revistelor de specialitate sau în diverse monografii, despre acele clipe petrecute de marele Enescu la Bălți, se vor descoperi lucruri interesante, vom completa cu emoționante pagini istoria culturii noastre naționale.

11 mai, 2006

Recenzenți:

Elfrida Coroliovă,
doctor în studiul artelor,
Violina Galaicu,
doctor în studiul artelor